

De driehoek school-bedrijf-leermiddel nader beschouwd

Duurzaamheid in het groene mbo

Onderwijsorganisatie en -beleid, de gebruikte leermiddelen en de wensen van het afnemend bedrijfsleven rondom het thema duurzaamheid zijn in het groene mbo niet goed met elkaar verbonden. Maar er is ook positief nieuws: de didactische uitgangspunten binnen de CKS bieden alle ruimte voor de ontwikkeling van het duurzaamheidsdenken en handelen. Het succes blijft echter afhankelijk van de aansturing door individuele docenten, die daarover niet structureel met elkaar communiceren.

We leven inmiddels ruim zo jaar na de verschijning van het VN-rapport 'Our common future', waarin werd opgeroepen tot duurzame ontwikkeling, gebaseerd op de drie P's. In hoeverre zijn sociale en politieke duurzaamheid (People), economische duurzaamheid (Profit) en ecologische duurzaamheid (Planet) inmiddels geïntegreerd in het onderwijs op de groene mbo's? Stoas Hogeschool-studenten in het laatste jaar van hun opleiding denken daar na een verkenning heel verschillend over. "Scholen doen helemaal niets met duurzaamheid!" constateert een duo. Deze studenten vinden dat er op hun stageschool voldoende beleid geformuleerd is, maar constateren ook dat docenten onderling niet communiceren over duurzaamheid en dat er geen vertaling is van het onderwijsbeleid naar de opdrachten en de leermaterialen. Tegelijkertijd erkennen studenten dat het heel lastig is dit thema in het onderwijs te integreren, want "duurzaamheid is een te algemene term die te veel omvat, waardoor het overzicht verloren gaat". Over de rol van de school en van de overheid verschillen de meningen: "Is het wel de taak van de school dat een leerling duurzaam kan denken?" Studenten vragen zich af wanneer duurzaamheidseducatie succesvol is. Bedrijven doen er immers vaak niet veel aan, het gaat altijd eerst om de winst. Daaruit volgt een dui-

delijke aanbeveling: "De overheid moet bedrijven stimuleren om duurzaam te ondernemen".

Hoe komen studenten tot deze uitspraken? Daarvoor verkenden ze het onderwijs op zeven locaties van vier verschillende aoc's. Traditionele en competentiegerichte opleidingen op het gebied van bloem, veehouderij, groenbeheer en milieutechnologie waren het onderwerp van hun studie. De informatie werd verzameld door middel van interviews met docenten en ondernemers van stagebedrijven en door het bestuderen van beleidsstukken en leermaterialen. Een vergelijking van de bevindingen levert voor het groen onderwijs interessante informatie op.

Groen ondernemerschap

Ondernemers in de groene sector vinden het, zo blijkt uit interviews, heel belangrijk dat leerlingen op de aoc's relevante kennis opdoen over maatschappelijk verantwoord ondernemen en een daarbij behorende duurzame attitude verwerven. Ze hebben er echter geen idee van op welke manier duurzaamheid in de opleiding van hun toekomstige werknemers gestalte krijgt. De duurzaamheidsgedachte wordt in de praktijk bij groene ondernemers nog steeds vooral gemotiveerd vanuit P van 'Profit'. Alle ondernemers zien voor hun bedrijf voldoende mogelijkheden voor duurzaam

handelen, maar uit economische motieven handelt lang niet iedereen ernaar.

Leermiddelen

In de gebruikte leermiddelen komen thema's rondom economische duur-

zaamheid meer voor dan thema's die wijzen op ecologische duurzaamheid. Voor sociale en politieke aspecten van duurzaamheid is duidelijk minder plaats in de gebruikte boeken, bundels en opdrachtbeschrijvingen. In het on-

derzochte cks-materiaal komen beduidend minder 'duurzame' thema's voor dan in het materiaal dat gebruikt wordt in traditionele onderwijssituaties. Wellicht is de verklaring hiervoor dat leerlingen in de cks veel vrijheid krijgen om zelf aan de slag te gaan met een opdracht naar keuze en hun eigen informatiebronnen selecteren. Dan is het thema duurzaamheid misschien wel impliciet aanwezig, maar wordt het niet zichtbaar in het studiemateriaal.

Didactiek

Bewustwording op het gebied van duurzaamheid vraagt om onderwijs dat gebaseerd is op bepaalde uitgangspunten. Zo moet in het leerproces ontwikkeling van eigen waarden en normen belangrijker zijn dan de overdracht van kennis. Actieve betrokkenheid van de leerlingen bij het onderwerp is noodzakelijk, evenals actieve participatie. Verder moet het materiaal de leerling uitdagen tot reflectie op eigen en andermans normen en waarden en is het van belang dat het onderwijs een interdisciplinair en intercultureel karakter heeft. Deze principes zijn duidelijk herkenbaar in de geanalyseerde leermiddelen.

De didactische aanpak in de competentiegerichte opleidingen vertoont, meer nog dan het traditionele materiaal, aanknopingspunten voor een succesvol 'duurzaam' leerproces. De leermiddelen in de cks zijn meer gericht op de ontwikkeling van eigen waarden en normen. Bovendien worden de leerlingen met dit materiaal meer aangezet tot reflectie dan met de traditionele leermiddelen.

De schoolorganisatie

De scholen blijken in het algemeen aardig op weg als het gaat om de formulering van een visie en onderwijsdoelen en om de gehanteerde onderwijsmethoden. De aanwezige expertise en de onderwijsinhoud scoren duidelijk lager. Een structurele resultaatmeting, waarvoor de school bij medewerkers, studenten, het werkveld en in de maatschappij nagaat in hoeverre duurzaamheid in het onderwijs uit de verf komt, ontbreekt op vrijwel alle onderzochte locaties. Een opvallend resultaat is de cruciale rol die de docent speelt bij het bereiken van

Gemmy Duisters was een van de studenten die een bijdrage in dit onderzoek leverde. Inmiddels is ze docent mbo bij Helicon Opleidingen. "Zelf let ik in de praktijklessen bloem altijd op arbo en duurzaam materiaalgebruik. Ik merk dat het bedrijfsleven dit een 'must' vindt"

de onderwijsdoelen. Zijn inbreng weegt beduidend zwaarder dan die van de beschreven profielen, de gebruikte methodieken en de toetsing. Tegelijkertijd blijkt er op de scholen nauwelijks sprake

wikkeld’, waarin Stoas Hogeschool en Stichting Leerplanontwikkeling samenwerkten met als doel informatie over duurzaamheid in het onderwijs te bundelen. Om de onderzoeksgegevens goed

len dat de didactiek van de competentiegerichtte kwalificatiestructuur goede kansen biedt voor duurzaamheid, maar dat de leermiddelen tegelijkertijd inhoudelijk minder sturend worden. De individuele docent zal hierin een sleutelrol moeten vervullen. De uitdaging voor groene scholen is hierop beter in te spelen door met name de interne communicatie, expertiseontwikkeling en de resultaatmetingen te optimaliseren. Een goede communicatie met het bedrijfsleven is daarmee onlosmakelijk verbonden. □

‘Ondernemers hebben er geen idee van op welke manier duurzaamheid in de opleiding van hun toekomstige werknemers gestalte krijgt’

te zijn van een relevant ontwikkelingsplan voor het personeel. In de interne communicatie speelt duurzaamheid een zeer bescheiden rol.

Sleutelrol docent

Met hun activiteiten leverden de studenten een bijdrage aan het RIGO-project ‘Duurzaam Onderwijs Duurzaam Ont-

met elkaar te kunnen vergelijken, maakten ze onder andere gebruik van een voor dit project ontworpen checklist ‘Duurzaamheid in leermiddelen’ en de quickscan van het Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education (Aishe-methodiek). Het gebruik van deze analyse-instrumenten geeft in ieder geval aanleiding te veronderstel-

Hennie van Heijst is docent bij Stoas Hogeschool en was betrokken bij het project Duurzaam Onderwijs Duurzaam Ontwikkeld. Zij begeleidde de vierdejaarsstudenten bij hun onderzoek naar duurzaamheid in het mbo.

Informatie: hhs@stoashogeschool.nl